

**Kisebbségi autonómiák és a
kisebbségek érdekeit szolgáló
regionális autonómiák az
Európai Unió tagállamaiban**

Bognár Zoltán

2007.

Kiadja az **RMDSZ Ügyvezető Elnöksége**
RO-400489 Cluj/Kolozsvár Republicii u. 60
tel/fax +40 264 590758
e-mail office@rmdsz.ro
www.rmdsz.ro

Támogató:

**COMMUNITAS
ALAPÍTVÁNY**

Alapította az RMDSZ

Felelős kiadó: Kelemen Hunor és Takács Csaba
Olvasószerkesztő: Kürti Miklós
Borítóterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Fazakas Botond

Nyomdai munkálatok:
Tipoholding – Kolozsvár

Az autonómia fogalma

Az **autonómia** kifejezés a köznyelvben a függetlenség, önállóság szinonimájaként használatos.

Politikai és közigazgatási értelemben az autonómia azt jelenti, hogy egy államon belül egyes közigazgatási egységek vagy embercsoportok önállóan dönthetnek és járhatnak el meghatározott, kizárólag őket magukat érintő ügyekben. Hogy milyen ügyekben, azt az ország alkotmánya vagy külön törvény határozza meg.

Az autonómia lényege, hogy a regionális közösségek vagy nemzeti és etnikai közösségek saját problémáikra saját maguk alakíthatják ki a számukra legmegfelelőbb megoldást. A nem érintett térségek lakóinak vagy más etnikumhoz tartozó csoportoknak ezáltal nem áll módjukban befolyásolni az autonómiával felruházott közösségek sorsának alakulását. Természetesen, az egész államot érintő ügyekben az autonóm közösségek az állampolgárok közötti szolidaritás jegyében mindenben együttműködnek az ország többi részével és lakójával.

Az autonómia gyakorlatba ültetése államszint alatt, egységes államszerkezetű országokban az önkormányzat intézménye révén lehetséges. Éppen ezért az autonómia kifejezést a jogszabályalkotói hatáskörökre is kiterjedő decentralizáció jegyében létrehozott speciális státusú önkormányzatok megnevezésére is használják.

Jogi értelemben autonómiáról akkor beszélhetünk, ha **bizonyos térségek vagy emberek csoportjai önmagukat saját jogszabályaiknak megfelelően, saját intézményeik révén kormányozhatják.**

- Az államszint alatti kisebbségi vonatkozású autonómiák változatai a következők:

1. nemzeti és etnikai kisebbségek autonómiája:

- területi elvű autonómia:
- sajátos státusú területi önkormányzat
- sajátos státusú helyi önkormányzat
- személyi elvű autonómia:
- országos közjogi testületi önkormányzat
- területi közjogi testületi önkormányzat
- helyi közjogi testületi önkormányzat

- speciális státusú, közhatalóságok által átruházott döntési jogkörökkel rendelkező civilszervezetek

2. régiók autonómiája:

- területi elvű autonómia
- területi önkormányzat
- sajátos státusú területi önkormányzat

Az autonómia jogának alanyát képező közösségek tehát két elv alapján határozhatóak körül. A területi elv érvényesülése esetén a jog alanyát egy terület lakóinak közössége alkotja, a személyi elv érvényesülése esetén pedig egy, az egyének meghatározott jellemzője, jellemzői mentén szerveződő csoport. Az autonómia joga tehát kollektív jog, és mint ilyen, minden esetben közjogi megalapozású.

Bizonyos esetekben a két elv kombinálható. Amennyiben az autonóm régió létrehozásának célja egy kisebbség többséggel szembeni önállóságának garantálása, a régió autonómiája egyben a kisebbség autonómiájának megvalósulását is szolgálhatja.

Ezt a törekvést egyszerre jelzi az autonóm régió etnikai összetétele, illetve azok a jogosítványok, amelyeket az állam a kisebbség számára biztosít a régió kulturális arculatának megőrzése és a képviselő tekintetében.

- **Aszerint, hogy az autonómia az érintett közösségnek milyen kérdésekben biztosít jogszabályalkotói jogköröket, két típusú lehet:**
 - **a közösséget érintő változatos ügyekre kiterjedő autonómia**
 - **kizárólag a kulturális ügyekre kiterjedő autonómia**

A területi elvű autonómiák esetében az autonóm közösségek önkormányzati testületei a legváltozatosabb kérdésekben jogosultak dönteni, például: jogi, gazdasági, szociális, nyelvhasználati, oktatási, kulturális kérdésekről. Ez azzal magyarázható, hogy a speciális státusú önkormányzatok egyszerre látják el a decentralizált állami közigazgatási feladatokat és a kimondottan kisebbségvédelmi feladatokat.

A kulturális autonómia esetében az autonóm közösség önkormányzati testületei kizárólag az identitás megőrzése szempontjából alapvető kérdésekben jogosultak dönteni, például a nyelvhasználatról, oktatásról, kulturális kérdésekről. A személyi elvű autonómiák

többsyre ide tartoznak. Ez azzal magyarázható, hogy az állampolgárok identitását nem érintő, etnikai szempontból érdektelennek tekintett ügyek az ország területi és helyi önkormányzatainak hatáskörébe tartoznak.

Az **Európai Unió tagállamai** közül szám szerint **11** biztosít valamilyen formában kisebbségi vonatkozású autonómiát¹. Ez a jelenlegi 27 EU tagállam **41%-át** jelenti. A **tagállamok** közül 6 kisebbségvédelmi vonatkozású autonómiát biztosít egyes térségeinek, 7 államban pedig egyes nemzeti és etnikai kisebbségek személyi elvű etnikai önkormányzattal rendelkeznek. Az autonómiát biztosító tagállamok száma azért **11**, mert Dánia és Finnország az autonómia mindkét formáját egyszerre biztosítja.

A területi elvű autonómia

A szubszidiaritás elve azt jelenti, hogy ameddig a felmerülő problémákat a közigazgatás azon szintjén is meg lehet oldani, ahol felmerülnek, addig a magasabb közigazgatási szint nem avatkozhat be. Ugyanakkor, ha az alsóbb közigazgatási szinteknek segítségre van szükségük, a magasabb közigazgatási szinteknek kötelességük megadni minden támogatást.²

Ez az elv képezi a decentralizált közigazgatási rendszer alapját, ennek az elvnek az érvényesítése érdekében van szükség a központi közigazgatás területi kirendeltségei mellett a helyi és területi önkormányzatok intézményeire is. Ebből következően a jogszabályalkotói hatáskörökkel is felruházott területi autonómiáknak nincs feltétlenül kisebbségi vonatkozása.

A nyugati liberális demokráciákban működő kisebbségi vonatkozású területi autonómiák létrejöttéhez két eltérő törekvés vezetett: (1) egy történelmi régió autonómiájának garantálása, és (2) a kisebbségek

1 Lásd a mellékelt táblázatokat.

2 vö. Hans-Joachim Heintze: On the Legal Understanding of Autonomy. In: Markku Suksi (ed.): Autonomy: Applications and Implications. Kluwer Law International, London-Hága-Boston, 1998, 12. o.

autonómiájának garantálása. Hiba volna azt gondolni, hogy az első törekvés minden esetben a másodikat szolgálta volna, azonban az is nyilvánvaló, hogy a regionális autonómiák szolgálhatják a kisebbségek érdekeit.

A területi elvű autonómia jogi értelemben nem tekinthető etnikai autonómiának. Az autonómia jogának alanya ugyanis egy terület mindenkori lakossága, etnikumra vagy anyanyelvre való tekintet nélkül. A demokratikus országokban az autonómiával felruházott térség minden lakosa ugyanazokkal a politikai jogokkal rendelkezik, a döntéshozatalból csak az autonómia területén kívül élő állampolgárok rekeszthetők ki. Azonban politikai értelemben a területi elvű autonómia jelentős mértékben szolgálhatja egy kisebbség érdekeit, akár csak a nemzetállam a többségi etnikumét. Biztosíthatja a kisebbség nyelvének és kultúrájának megőrzését, tehát kisebbségvédelmi eszköznek is tekinthető.

Az Európai Unió tagállamaiban a következő típusú kisebbségi vonatkozású területi elvű autonómiák működnek:

1. Területi elvű kisebbségi autonómia, területi önkormányzat révén:

- A nemzetállam leképezéseként, annak logikáját követve működik, a regionális többséget alkotó nemzeti vagy etnikai kisebbséget a terület gazdájaként ismeri el (Németnyelvű közösség Belgiumban, Aland-szigetek Finnországban, Katalónia és Aran-völgy Katalónia régióin belül Spanyolországban).

2. Regionális autonómia, területi önkormányzat révén:

- kisebbségi vonatkozású:
 - **Regionális autonómia, a lakosság felénél kevesebb kisebbségi lakossal, speciális nyelvi és kulturális jogokkal.**

A kisebbség számára az országoshoz képest többletjogokat biztosít, de a terület határait úgy húzzák meg, hogy egy országos viszonylatban kisebbséget alkotó nemzeti kisebbség vagy etnikum regionális szinten is kisebbséget alkot, azonban aránya az országosnál lényege-

sen nagyobb. Elsősorban a történelmi régiók autonómiájának garانتálása a cél, de ezáltal a kisebbségek is nagyobb eséllyel őrizhetik meg nyelvüket és kultúráját. Ebben az esetben nem dönthetnek önállóan saját ügyeikről, hiszen ezek a megoldások a régió autonómiáját és nem a kisebbség autonómiáját biztosítják. (**Skócia, Wales és Észak-Írország** az Egyesült Királyságban, **Baszkföld** és **Galícia** Spanyolországban, **Friuli Venezia Giulia** régió Olaszországban).

– **Regionális autonómia, regionális többséget alkotó kisebbségi lakossal, speciális nyelvi és kulturális jogokkal.**

A kisebbség számára az országoshoz képest többletjogokat biztosít, és a terület határait úgy húzzák meg, hogy egy országos viszonylatban kisebbséget alkotó nemzeti kisebbség vagy etnikum regionális szinten abszolút többséget alkosson, ezáltal nagyobb eséllyel őrizheti meg nyelvét és kultúráját. A többségi elv érvényesülésének erejéig önállóan dönthet saját ügyeiről, azonban a cél ebben az esetben is a történelmi régió autonómiájának a biztosítása. (**Grönland** és **Feröerszigetek** Dániában, **Korzika** Franciaországban, **Aosta-völgye** és **Szardínia** Olaszországban, **Baleári-szigetek** Spanyolországban).

– **Regionális autonómia, regionális többséget alkotó kisebbségi lakossal, etnikai alapú arányos hatalommegosztási rendszerrel, speciális nyelvi és kulturális jogokkal.**

A kisebbség számára az országoshoz képest többletjogokat biztosít, és a terület határait úgy húzzák meg, hogy egy országos viszonylatban kisebbséget alkotó nemzeti kisebbség vagy etnikum regionális szinten abszolút többséget alkosson, ezáltal nagyobb eséllyel őrizheti meg nyelvét és kultúráját, de nem érvényesül az egyszerű többségi elv. A régióban élő etnikumok számarányuknak megfelelő képviselletek biztosított az önkormányzat testületeiben, ezáltal a régió autonómiája biztosított, de a kisebbség nem ragadhatja magához a hatalmat. (**Trentino-Alto Adige** régió és **Bolzano tartomány** Trentino-Alto Adige régióon belül Olaszországban)

- kisebbségi vonatkozást nélkülöző:
 - **Regionális autonómia, elenyésző kisebbségi lakossal, speciális jogok nélkül.**

Az ország többségi lakossága itt is országos arányának megfelelő többséget alkot, a kisebbség semmivel sem kerül előnyösebb helyzetbe, mint országos szinten. (Olaszország **15 olasz többségű régiója**, Spanyolország **13 spanyol többségű régiója**, portugál többségű **Azori-szigetek** és **Madeira** Portugáliában).

A területi autonómiával kapcsolatban fontos leszögezni, hogy:

- Az önállóság egy új állam létrehozása vagy egy létező állam tagállamokra való felosztása révén is garantálható. Ezeknek a megoldásoknak azonban a neve állam és tagállam, nem pedig autonómia.
- A területi autonómia fogalma soha semmilyen körülmények között sem tévesztendő össze a szecesszióval! A szecesszió azt jelenti, hogy egy terület kiválik egy államból, és így egy új állam jön létre, vagy pedig egy másik államhoz csatlakozik.
- A jogszabályalkotói hatáskörökkel felruházott területi autonómia fogalma soha semmilyen körülmények között sem tévesztendő össze az egyszerű területi közigazgatási autonómiával! A területi közigazgatási autonómia azt jelenti, hogy az állam megfelelő működése érdekében nagyobb területi közigazgatási egységeket hoznak létre –például a megyék–, amelyek önkormányzati testületei –például a megyei tanácsok– az egész ország területén érvényes törvényeknek megfelelően határozatokat hoznak a területen belül jelentkező speciális problémák megoldására. Ezzel szemben a speciális jogállású területi autonómia a kisebbségek számára fontos kérdésekben is jogszabályalkotói hatáskörökkel rendelkezik.
- Az autonómia fogalma soha semmilyen körülmények között sem tévesztendő össze a szegregáció fogalmával! A szegregáció egy csoport akarata ellenére, államilag végrehajtott elkülönítést jelent, melynek során a csoport tagjainak alapvető emberi és állampolgári jogai sérülnek. Az autonómia biztosítása éppen ellenkezőleg, megerősíti a kisebbség alapvető emberi és állampolgári jogait.

Tehát a területi autonómia megvalósítása távolról sem jelenti új állam létrehozását, ugyanakkor sokkal többet jelent, mint az egyszerű, minden állam működése szempontjából elengedhetetlen közigazgatási autonómia.

Hogy pontosan mire vonatkozóan hozhat és alkalmazhat saját jogszabályokat a különleges jogállású terület önkormányzata, az mindig az ország parlamentjén múlik, amely az arra vonatkozó törvényt meghozza.

A személyi elvű autonómia

Egyértelműen etnikai autonómiának kizárólag személyi elvű autonómiák nevezhetők. Az autonómia jogának alanyát ebben az esetben kimondottan egy etnikai közösség tagjainak összessége, nem pedig egy terület lakói jelentik.

A **személyi elvű etnikai kulturális autonómia** úgy határozható meg, mint egy olyan **testületi** önkormányzat, amely:

- kizárólag a magukat egy bizonyos etnikumhoz tartozónak valló személyeket tömöríti
- kizárólag az illető etnikum identitásának és kultúrájának megőrzését, ápolását és fejlesztését érintő kérdésekben rendelkezik döntési jogkörrel

A személyi elvű autonómia legeredményesebben közjogi testületi önkormányzatokon keresztül valósítható meg. Országos közjogi testületi önkormányzatokra, területi közjogi testületi önkormányzatokra és helyi közjogi testületi önkormányzatokra egyaránt találunk példákat az Európai Unió tagállamaiban. Az önkormányzás három szintje természetesen egyszerre is létrehozható.

A többszintű autonómia-megoldások és az országos képviselet kérdése

Fontos hangsúlyozni, hogy a különböző autonómia-megoldások nem zárják ki egymást. Egyazon országon belül egyszerre több közösség, különböző formában is felruházható autonómiával. Az autonóm státus ugyanakkor semmilyen negatív következménnyel nem járhat a közösség képviseletére az állami, központi testületekben.

Az országos parlamentek vagy kétkamarás parlament esetében legalább egyik házúk az ország teljes lakosságát képviselik. A területi elv vagy bármilyen egyéb elv kizárólag a kétkamarás parlamentek másik házának választása esetében játszhat szerepet. Ebből egyenesen következik, hogy az autonóm közösségek nem rekeszthetők ki a központi törvényhozásból. Amennyiben a kisebbségek saját pártokat működtetnek, legkevesebb a begyűjtött szavazataiknak megfelelő parlamenti képvisellel rendelkezhetnek. Az Európai Unió tagállamaiban azonban arra is találunk példát, hogy a kisebbségi vonatkozású autonómia mellett a kisebbségek a központi képviselet terén is olyan speciális jogokkal rendelkeznek, amelyek megkönnyítik számukra a mandátumszerzést.

Elméletileg semmi akadályja annak, hogy a kisebbségek országos szinten különböző speciális jogok széles körét élvezzék, például a képviselet vagy nyelvhasználat terén, miközben országos szinten személyi elvű autonómiával, az általuk tömbben, szinte kizárólag általuk lakott vidékeken területi elvű autonómiával rendelkezzenek. Emellett a kisebbségek által lakott történelmi régiók regionális autonómiával rendelkezhetnek, amelyek közintézményein belül akár paritásos elv is alkalmazható, így a kisebbségek tagjai a közösség demográfiai arányának pontosan megfelelő arányú közhivatalt tölthetnek be.

Kisebbségi autonómiák és a kisebbségek érdekeit szolgáló regionális autonómiák az Európai Unió tagállamaiban

Mivel az autonómia mértékét csak az önkormányzatok törvényhozói hatásköreinek terjedelme alapján ítélni lehet meg³, a továbbiakban minden jelentősebb megoldást illetően sorra vesszük a legfontosabbakat.

3 Erre vonatkozóan ott, ahol erre lehetőség volt, az egyes autonómia-megoldások működését szabályozó törvényeket használtam. Mivel a jogalkotók minden megoldás esetében különböző részletességgel szóltak a hatáskörökről, a továbbiakban a kompetenciák leírása meglehetősen aszimmetrikus.

1. Belgium

- Németnyelvű közösség Vallónia tagállamon belül (területi elvű)

Ország összlakossága:	10379067 ⁴	
Érintett kisebbség:	német	
Kisebbség országos lélekszáma:	100000 ⁵	1%
Kisebbség regionális lélekszáma:	kb. 71500 ⁶	>90%
Országos hivatalos nyelvek:	flamand, vallon, német	
Regionális hivatalos nyelvek:	vallon, német	
Autonómia formája:	területi elvű	854 km ² ⁷
Az önkormányzat szervei:	tanács, kormány	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • a vallon regionális tanács kötelességeit a német közösségi tanács és kormány láthatja el • kulturális kérdések • személyzeti kérdések • oktatás (kivéve azokat a rendeleteket, amelyek megszabják a kötelező iskoláztatás időtartamát, bizonyos oklevelek megszerzésének feltételeit) • a közösségek közötti, valamint a nemzetközi együttműködés, illetve az ezekre vonatkozó szerződés-tervezetek kidolgozása 	

- 3 Erre vonatkozóan ott, ahol erre lehetőség volt, az egyes autonómia-megoldások működését szabályozó törvényeket használtam. Mivel a jogalkotók minden megoldás esetében különböző részletességgel szóltak a hatáskörökről, a továbbiakban a kompetenciák leírása meglehetősen aszimmetrikus.
- 4 The World Factbook 2007. CIA, 2007, letölthető digitális változat.
- 5 World Directory of Minorities. Minority Rights Group International, h. n., 1997, 134. o.
- 6 The German-speaking Community. [http://www.dglive.be/EN/Desktopdefault.aspx/tabid-1263/2264_read-27181/], 2007.01.22
- 7 The German-speaking Community...

2. Dánia

• Grönland⁸ (területi elvű)

Ország összlakossága:	5450661⁹	
Érintett kisebbség:	inuitok (eszkimók)	
Kisebbség országos lélekszáma:	n. a., 1997-ben: kb. 45000¹⁰	0,9%
Régió összlakossága:	56901¹¹	
Kisebbség regionális lélekszáma:	n. a.	> 85%
Országos hivatalos nyelvek:	dán	
Regionális hivatalos nyelvek:	dán, grönlandi	
Autonómia formája:	területi elvű	2166086 km ² ¹²
Az önkormányzat szervei:	parlament, kormány	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • önkormányzati hatóságok megszervezése • területi kormányzat megszervezése • államegyház és az ettől eltérő vallási közösségek • oktatás • kultúra • szakmai oktatás • közjólét • egészségügy • közvetlen és közvetett adók • bérleti díjak szabályozása • vidékfejlesztés • kereskedelem- és versenyjog szabályozása • munkaviszonyok • termékekkel való önellátás • piacsabályozás • lakásügyi adminisztráció • területi utas- és teherszállítás • mezőgazdaság • természetvédelem • környezetvédelem • halászat • vadászat • rénszarvas-tenyésztés • vendéglátóipar szabályozása • szeszitalokra vonatkozó törvényhozás • üzletek nyitvatartásának szabályozása 	

8 A régió Dánia részét képezi, azonban autonómiája odáig terjed, hogy 1985. február 1-én kilépett az Európai Unióból. Tehát Dánia az EU tagja, Grönland viszont nincs benne az EU-ban.

9 The World Factbook 2007...

10 World Directory of Minorities, 139.o.

11 Key figures about Greenland [http://www.statgreen.gl/english/index.html], 2007.02.22.

12 Key figures about Greenland...

• **Feröer-szigetek** (területi elvű)

Ország összlakossága:	5450661 ¹³	
Érintett kisebbség:	feröeriek	
Kisebbség országos lélekszáma:	48000 ¹⁴	0,9%
Régió összlakossága:	47246 ¹⁵	
Kisebbség regionális lélekszáma:	n. a., 2003-ban: kb. 45400 ¹⁶	> 95%
Országos hivatalos nyelvek:	dán	
Regionális hivatalos nyelvek:	dán, feröeri	
Autonómia formája:	területi elvű	1399 km ² ¹⁷
Az önkormányzat szervei:	parlament, kormány	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • közigazgatás megszervezése • helyi önkormányzatok • lakosság nyilvántartása • közvetlen és közvetett adók • iskolák • múzeumok • műemlékvédelem • kulturális intézmények • népjóléti rendelkezések • egészségügy • hagyományos gyógymódok • munkajog • gazdasági programok és a fejlesztés irányának kijelölése és gyakorlatba ültetése • mezőgazdasági tevékenység szabályozása és irányítása • turizmus • városrendezés • építkezés • tűzvédelem és tűzoltás • állatvédelem • közlekedés • távközlés • kikötők • halászat • vadászat • fegyverek • robbanóanyagok • mérgező anyagok • üzletek nyitvatartása • alkoholtartalmú italok 	

13 The World Factbook 2007.

14 World Directory of Minorities, 139.o.

15 The World Factbook 2007.

16 Christoph Pan - Beate Sibylle Pfeil: National Minorities in Europe. Handbook. Braumüller, Wien, 2003, 20.o.

17 The World Factbook 2007.

• **német kisebbség** (személyi elvű)

Ország összlakossága:	5450661 ¹⁸	
Érintett kisebbség:	német	
Kisebbség országos lélekszáma:	n. a., 1997-ben: kb. 10000-20000 ¹⁹	0,2-0,4%
Kisebbség területi eloszlása:	az észak-schleswigi Tinglev, Aabenraa és Haderslev települések köré csoportosulva	
Országos hivatalos nyelvek:	dán	
Autonómia formája:	személyi elvű	
Az önkormányzat szervei:	<ul style="list-style-type: none"> • Észak-schleswigi Németek Szövetsége • Észak-schleswigi Német Iskola- és Nyelvegylet 	
Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • oktatás • magániskolák működtetése • kulturális szervezetek 	

3. Egyesült Királyság

• **Skócia** (területi elvű)

Ország összlakossága:	60609153 ²⁰	
Érintett kisebbség:	skót	
Kisebbség országos lélekszáma:	n. a.	
Régió összlakossága:	5094800 ²¹	
Kisebbség regionális lélekszáma:	n. a., a skót nyelvet kb. 1500000-en beszélik, Skócia lakosságának megközelítőleg 30%-a ²²	
Országos hivatalos nyelvek:	angol	
Regionális hivatalos nyelvek:	angol, skót, skót kelta (gael)	
Autonómia formája:	területi elvű	78722 km² ²³

18 The World Factbook 2007.

19 World Directory of Minorities, 139.o.

20 The World Factbook 2007.

21 The Population of Scotland [http://www.gro-scotland.gov.uk/statistics/library/mid-2005-population-estimates/pop-of-scotland.html], 2007. 02. 22.

22 Scots (Lallans) [http://www.eurominority.org/version/eng/minority-detail.asp?id_pays=45&id_minorites=uk-scot2], 2007. 02. 22.

23 Scotland in Short [http://www.scottishexecutive.gov.uk/Resource/Doc/923/0010669.pdf], 2007. 02. 20.

Az önkormányzat szervei:	parlament, kormány	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • önkormányzatok • regionális adók • kultúra • családjog • szakképzés • területfejlesztés • szociális munka • egészségügyi dolgozók akkreditálása • jótékonyági szervezetek • esélyegyenlőség • gazdaságfejlesztés • rendőrség • tűzoltóság • polgári védelem • mezőgazdaság • turisztika • környezetvédelem • élelmiszerek • halászat, halászhajók • állattenyésztés • radioaktív anyagok kezelése • helyi érdekű kikötők • helyi érdekű repülőterek • sport • személyi jövedelemadó 3%-a 	

• **Wales** (területi elvű)

Ország összlakossága:	60609153	
Érintett kisebbség:	walesi	
Kisebbség országos lélekszáma:	n. a.	
Régió összlakossága:	2903086 ²⁴	
Kisebbség regionális lélekszáma:	n. a., 508.098-an, a lakosság 20,8%-a beszéli a walesi nyelvet ²⁵	
Országos hivatalos nyelvek:	angol	
Regionális hivatalos nyelvek:	angol, walesi	
Autonómia formája:	területi elvű	20760 km² ²⁶
Az önkormányzat szervei:	közgyűlés, végrehajtó bizottság	

24 Population by ethnic group [http://www.statswales.wales.gov.uk/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=3091], 2007. 02. 22.

25 Welsh (United Kingdom) [http://korea.uoc.es/in3/euromosaic/web/homean/index1.html], 2007. 02. 20.

26 Microsoft Encarta. Microsoft Corporation, 2004, DVD.

Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • önkormányzatok • kultúra • walesi nyelv védelme • oktatás • felnőttképzés • közösségfejlesztés • gazdaságfejlesztés • egészségügy • mezőgazdaság • erdőgazdálkodás • környezetvédelem • halászat • élelmiszeripar • lakásügy • regionális érdekű közutak • katasztrófavédelem • sport 	
-------------------------------	---	--

• **Észak-Írország** (területi elvű)

Ország összlakossága:	60609153	
Érintett kisebbség:	ír	
Kisebbség országos lélekszáma:	220000 ²⁷	3,6%
Régió összlakossága:	1696600 ²⁸	
Kisebbség regionális lélekszáma:	n. a., katolikus 38% ²⁹	
Országos hivatalos nyelvek:	angol	
Regionális hivatalos nyelvek:	(nincs regionális hivatalos nyelv)	
Autonómia formája:	területi elvű	13843 km²
Az önkormányzat szervei:	közgyűlés, végrehajtó bizottság	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	• a polgárháborús helyzet miatt nincs hatályos státútum	

27 Christoph Pan - Beate Sibylle Pfeil: i. m., 22.o.

28 Microsoft Encarta. Microsoft Corporation, 2004, DVD.

29 uo.

4. Észtország

- **nemzeti és etnikai kisebbségek** (személyi elvű)

Ország összlakossága:	1340000 ³⁰	
Érintett kisebbség:	német, orosz, svéd, zsidó, 3000 fő feletti lélekszámú kisebbségek	
Kisebbség országos lélekszáma:	474834 orosz 48271 ukrán 27711 fehérorosz 16622 finn tatár német lett lengyel litván ³¹	30,3% 2,5% 1,5% 1,1% <0,5% <0,5% <0,5% <0,5%
Kisebbség területi eloszlása:	n. a.	
Országos hivatalos nyelvek:	észt	
Autonómia formája:	személyi elvű	
Az önkormányzat szervei:	kulturális intézmények	
Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • anyanyelvű oktatás megszervezése • az oktatásra fordított források felügyelete • kisebbségek kulturális intézményeinek kialakítása • kulturális rendezvények szervezése • pénzügyi alapok létrehozása • ösztöndíjak és díjak alapítása és kezelése 	

5. Finnország

- **Aland-szigetek** (területi elvű)

Ország összlakossága:	5276571 ³²	
Érintett kisebbség:	svéd	
Kisebbség országos lélekszáma:	295000 ³³	5,8%

30 The World Factbook 2007.

31 World Directory of Minorities, 139.o.

32 The World Factbook 2007.

33 World Directory of Minorities, 139.o.

Régió összlakossága:	26200³⁴	
Kisebbség regionális lélekszáma:	23732	94,2%
Országos hivatalos nyelvek:	finn, svéd	
Regionális hivatalos nyelvek:	svéd	
Autonómia formája:	területi elvű	6784 km² 35
Az önkormányzat szervei:	Parlament, Kormány	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • tartományi állampolgárság kiállítása • alsóbb szintű közigazgatási egységek • a tartományi parlament szervezete és feladatai • választási törvény • a tartomány zászlaja és címere, és azok használata a tartományban • tartományt illető jövedelmi pótdadók • gazdasági jellegű és luxusadók • ideiglenes jövedelemadók • kultúra • oktatás • őstörténeti emlékek • kultúrtörténeti szempontból értékes épületek • egészségügy, betegellátás • mentőszolgálat • közrend és biztonság • tűzoltás • természet- és környezetvédelem • turisztika • alkoholtartalmú italok árusításának engedélyezése • sport • bányajogosítványok • bányakitermelés • postai szolgáltatások (saját bélyeg) • rádió- és TV • utak • csatornák • közúti közlekedés • nyomvonalas közlekedés • hajóközlekedés • pénzbírság kiszabása és megítélése 	

34 Aland in Brief [<http://www.aland.ax/alandinbrief/fakta.htm>], 2007. 02. 20.

35 Aland in Brief...

• **Számik (lappok)** (személyi elvű)

Ország összlakossága:	5276571	
Érintett kisebbség:	számi (lapp)	
Kisebbség országos lélekszáma:	kb. 6400-7000 ³⁶	0,1%
Kisebbség területi eloszlása:	Számiföld, Lappföld tartomány négy legészakibb járása: Inari, Enontekiö, Sodankylä és Utsjoki	33%
Országos hivatalos nyelvek:	finn, svéd	
Autonómia formája:	személyi elvű	
Az önkormányzat szervei:	számi parlament	
Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • nyelv megőrzése • kultúra megőrzése • országos költségvetés hány százalékát fordítják a számi kultúra megőrzésére és a számi szervezetek fenntartására • előterjesztési jog Finnország parlamentjében a közösséget érintő kérdésekben: bányászat, szociálpolitika, földügy, nemzeti parkok létesítése • finnországi számik képviselője nemzetközi fórumokon 	

6. Franciaország

• **Korzika (területi elvű)**

Ország összlakossága:	62752136	
Érintett kisebbség:	korzikai	
Kisebbség országos lélekszáma:	n. a.	
Régió összlakossága:	260196 ³⁷	
Kisebbség regionális lélekszáma:	190000	70%
Országos hivatalos nyelvek:	francia	
Regionális hivatalos nyelvek:	francia	
Autonómia formája:	területi elvű	8680 km² ³⁸
Az önkormányzat szervei:	Nemzetgyűlés, Végrehajtó Tanács	

36 World Directory of Minorities, 142.o.

37 Departments of France [http://www.statoids.com/ufr.html], 2007. 02. 20.

38 uo.

Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • a korzikai nyelv és kultúra védelme és fejlesztése • korzikai oktatási intézmények kartája • kollégiumok, líceumok és más állami oktatási intézmények, mint a művészeti intézetek, speciális oktatás intézetek, tengerészeti főiskolák • mezőgazdaság • turizmus • lakásügy 	
-------------------------------	--	--

7. Magyarország

- összes elismert kisebbség (személyi elvű autonómia)

Ország összlakossága:	9981334 ³⁹
Érintett kisebbség:	bolgárok, görögök, horvátok, lengyelek, németek, örmények, romák, románok, ruszinok, szerbek, szlovákok, ukránok
Kisebbség országos lélekszáma:	1358 bolgár 2509 görög 15620 horvát 2962 lengyel 62233 német 620 örmény 190046 roma 7995 román 1098 ruszin 3816 szerb 17692 szlovák 5070 ukrán ⁴⁰
Kisebbség területi eloszlása:	n. a.
Országos hivatalos nyelvek:	magyar
Autonómia formája:	személyi elvű

39 The World Factbook 2007.

40 Nemzetiség [http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl05/load05.html], 2007. 02. 20.

Az önkormányzat szervei:	<p>települési önkormányzat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • képviselő-testület, bizottság • társadalmi megbízatású elnök • (végrehajtás: polgármesteri hivatal) <p>területi önkormányzat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • területi kisebbségi önkormányzat, bizottságok • elnök <p>országos önkormányzat: közgyűlés</p> <ul style="list-style-type: none"> • elnök • bizottságok • hivatal
Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • szervezeti és működési szabályzat megalkotása • a települési önkormányzat vagyonán belül a részére elkülönített vagyon használata • a rendelkezésére bocsátott források felhasználása • intézmények alapítása, átvétele • gazdálkodó szervezet vagy más szervezet létrehozása • önkormányzati társulás • érdekképviseleti szervhez való csatlakozás • külföldi önkormányzattal, más szervezettel való együttműködés • jelképek • országos ünnepek • kitüntetések, azok odaítélésének feltételei, szabályai • rendelkezésére álló rádió- és TV-csatorna vagy műsoridő felhasználása • alap- és középfokú kisebbségi oktatási intézmények, felsőoktatási intézmény • színház működtetése • múzeum, közgyűjtemény, könyvtár, kiadó • művészeti, tudományos intézet • pályázatok kiírása, ösztöndíjak alapítása • kisebbségi utónévjegyzék összeállítás

8. Németország

- **szorbok** (személyi elvű)

Ország összlakossága:	82422299⁴¹
Érintett kisebbség:	szorb (vend)
Kisebbség országos lélekszáma:	110000⁴²
Kisebbség területi eloszlása:	DK-Brandenburg és ÉK-Szászország
Országos hivatalos nyelvek:	német

41 The World Factbook 2007.

42 Languages of Germany [http://www.ethnologue.com/show_country.asp?name=DE], 2007. 02. 20.

Autonómia formája:	személyi elvű
Az önkormányzat szervei:	közalapítvány
Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • óvodákat és iskolák • kultúra, művészet • szorb nyelv és kulturális identitás megőrzése, fejlesztése • együttműködés állami programok kialakításában

- **dánok** Schleswig-Holstein tagállamban (személyi elvű)

Ország összlakossága:	82422299
Érintett kisebbség:	dán
Kisebbség országos lélekszáma:	50000-60000 ⁴³
Kisebbség területi eloszlása:	É-Schleswig-Holstein
Országos hivatalos nyelvek:	német
Autonómia formája:	személyi elvű
Az önkormányzat szervei:	n. a.
Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • óvodák, iskolák • felnőttképzés • kulturális szervezetek

9. Olaszország

- **Bolzano** tartomány Trentino-Alto Adige régióon belül (területi elvű)

Ország összlakossága:	56300000 ⁴⁴	
Érintett kisebbség:	német, ladin	
Kisebbség országos lélekszáma:	303000 német ⁴⁵ , 30000 ladin ⁴⁶	0,5%, < 0,1%
Tartomány összlakossága:	463000 ⁴⁷	

43 World Directory of Minorities, 150.o.

44 The World Factbook 2007.

45 World Directory of Minorities, 161.o.

46 uo.

47 South Tyrol in figures 2006 [http://www.provincia.bz.it/downloads/Siz_2006-eng.pdf], 2007. 01. 25.

Kisebbség tartományi lélekszáma:	2875003 olasz (1991)⁴⁸, 18434 ladin (1991)⁴⁹	65,3%, 4,2%
Országos hivatalos nyelvek:	olasz	
Tartományi hivatalos nyelvek:	olasz, német, ladin	
Autonómia formája:	területi elvű	7403 km ² ⁵⁰
Az önkormányzat szervei:	Tartományi Tanács, Tartományi Kormány, Tartományi Elnök	
Jogszábályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • szokásjog beépítésére a jogrendszerbe (családjog ősi törvények vagy szokások szerint) • municípiumok határainak kijelölése • általános és gimnáziumi oktatás • szakoktatás és képzés • óvodák, iskolák építése • műemlékek, kulturális emlékek, művészi értékek • helyi művészeti, kulturális és oktatási tevékenységek • kulturális intézmények (könyvtár, akadémia, intézetek, múzeumok) • helyi viseletek és szokások • írott és elektronikus sajtó szabályozása • kutatóközpontok • egyesületekre vonatkozó szabályok • takarékpénztárak és kölcsönpénztárak • kórházakra és egészségügyi intézményekre vonatkozó szabályok • tűzoltóság • városi és falusi rendőrségek • környezetvédelem • erdőkitermelés • ásványvizek • vadászat és halászat • turizmus és vendéglátóipar 	

48 Melissa Magliana: The Autonomous Province of South Tyrol: A Model of Self-Governance? Europäische Akademie Bozen, Arbeitsheft Nr. 20, 2000, 166.o.

49 uo.

50 South Tyrol in figures 2006...

10. Spanyolország

• Baszkföld (területi elvű)

Ország összlakossága:	40397842 ⁵¹	
Érintett kisebbség:	baszk	
Kisebbség országos lélekszáma:	587000 ⁵²	
Régió összlakossága:	2124846	
Kisebbség regionális lélekszáma:	n. a.	
Országos hivatalos nyelvek:	spanyol	
Regionális hivatalos nyelvek:	spanyol, baszk	
Autonómia formája:	területi elvű	7234 km² ⁵³
Az önkormányzat szervei:	Nagygyűlés, Kormányzó Tanács	
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • baszk választási törvény • alsóbb szintű közigazgatási egységekre való felosztás joga • szokásjog beépítésére a jogrendszerbe • oktatási, kulturális, művészeti, segélyezési, jóléti egyesületek, alapítványok • kultúra, szépművészet és iparművészet • történelmi, művészeti, műemlék, archeológiai, tudományos örökség kezelése • levéltárak, könyvtárak, múzeumok • szakmai egyesületek, szövetkezetek, közügyi szektor • lapok, média általában • saját TV és rádióadók • fejlesztés, gazdasági tervezés • költségvetés elfogadása • jóléti programok • köztéri rendezvények, közösségfejlesztés • takarékpénztárak, területi bankképviseltek, belkereskedelem, piac, ipar • autonóm rendfenntartó szervek • erdőgazdálkodás, legeltetés, mezőgazdaság, kis-termelők • belvízi halászat, halgazdálkodás, vízgazdálkodás, vadászat • helyi érdekű energetika • ásványvíz, víztartalék • vasút, közúti, tengeri, folyami szállítás, kikötők, repülőterek • kaszinók, szerencsejátékok • turizmus és sport 	

51 The World Factbook 2007.

52 Christoph Pan - Beate Sibylle Pfeil: i. m., 18.o.

53 Euskal Herria, the Basques' Homeland [http://www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-7832/en/contenidos/informacion/presentacion_pais/en_437/indice_i.html], 2007.02.20.

• **Katalónia** (területi elvű)

Ország összlakossága:	40397842 ⁵⁴	
Érintett kisebbség:	katalán	
Kisebbség országos lélekszáma:	6250000 ⁵⁵	16%
Régió összlakossága:	7134697 ⁵⁶	
Kisebbség regionális lélekszáma:	4621404 ⁵⁷	
Országos hivatalos nyelvek:	spanyol	
Regionális hivatalos nyelvek:	spanyol, katalán, aráni (oksztán)	
Autonómia formája:	területi elvű	32000 km² ⁵⁸
Az önkormányzat szervei:		
Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • alsóbb szintű közigazgatási beosztás • önkormányzatok • közhivatalnokok • polgári jog • jelképek • kultúra • kulturális örökség • levéltárak, könyvtárak • múzeumok • kiadók • alsó- és középfokú oktatás • egyetemek létrehozása, a regionális felsőoktatási hálózat koordinálása • regionális kutatóközpontok • egyházak • statisztikai hivatal • nyelvek státusa és használata • külföldiek bevándorlása, integrálása • identitáspolitika • ifjúságpolitika • regionális TV- és rádióadók • egészségügy • jóléti programok • a régióban tevékenykedő civil szervezetekre vonatkozó jogszabályok • kereskedelem 	

54 The World Factbook 2007.

55 World Directory of Minorities, 174.o.

56 Statistical Yearbook of Catalonia
[http://www.idescat.net/cat/idescat/publicacions/anuari/aec_xls/cap15.xls], 2007. 02. 23.

57 Statistical Yearbook of Catalonia...

58 Territory [<http://www.gencat.net/catalunya/eng/territori.htm>], 2007. 02. 23.

Jogszabályalkotói hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • takarékpénztárak • társadalombiztosítási rendszer • szövetkezetek • kamarák • fogyasztóvédelem • közszállítás a régió területén • lakásügy • közjegyzők • polgári védelem • szerzői jog • reklám • természetvédelmi területek • mezőgazdaság • állattenyésztés • víztartalék • vadászat • folyami és tengeri halászat • sport • ipar • regionális érdekű repülőterek • regionális érdekű kikötők • regionális érdekű utak • szerencsejátékok • közmunkák • területrendezés • turizmus
-------------------------------	--

11. Szlovénia

• olasz és a magyar kisebbség (személyi elvű)

Ország összlakossága:	2010347⁵⁹	
Érintett kisebbség:	magyar, olasz	
Kisebbség országos lélekszáma:	magyar: 8500, olasz: 3000⁶⁰	0,4%, 0,1%
Kisebbség területi eloszlása:	magyarok: É, olaszok: DNY	
Országos hivatalos nyelvek:	szlovén	
Autonómia formája:	személyi elvű	
Az önkormányzat szervei:	tanácsok	

59 The World Factbook 2007.

60 World Directory of Minorities, 248.o.

Hatáskörök:	<ul style="list-style-type: none"> • speciális jogaik védelmét szolgáló intézkedések jóváhagyása • az etnikai identitás megőrzését szolgáló tevékenységek támogatása és ösztönzése • kulturális, kutatói tevékenységek • tájékoztatási, kiadói és gazdasági tevékenységek • beiskolázás és oktatás • részvétel a tantervek kidolgozásában • a közösség kapcsolatainak ápolása az anyaországgal és más államokban élő özőségeikkel, illetve nemzetközi szervezetekkel • a törvények által megszabott területeken az állami feladatok ellátása
-------------	--

Kisebbségi vonatkozású területi autonómiák

	Autonóm entitás	Állam/Tagállam	Autonómia alsóbb
1.	Német nyelvközösség	Belgium Vallónia	
2.	Feröer szigetek	Dánia	
3.	Grönland		
4.	É-Írország	Egyesült Királyság	
5.	Skócia		
6.	Wales		
7.	Isle de Man		
8.	Aland	Finnország	
9.	Korzika	Franciaország	
10.	Friuli-Venezia Giulia	Olaszország	
11.	Szardínia		
12.	Szicília		
13.	Valle d'Aosta		
14.	Trentino-Alto Adige		Bolzano/Bozen
15.	Katalónia	Spanyolország	Aran-völgy
16.	Galícia		
17.	Pais Vasco / Eutzaki (Baszkföld)		
18.	Baleári-szigetek		

Személyi elvű kisebbségi autonómiák

	Etnikumok és nemzeti kisebbségek	Ország
1.	németek	1. Dánia
2.	oroszek	2. Észtország
3.	ukránok	
4.	fehéroroszek	
5.	finnek	
6.	németek	
7.	svédek	
8.	zsidók	
9.	lappok	3. Finnország
10.	bolgárok	4. Magyarország
11.	görögök	
12.	horvátok	
13.	lengyelek	
14.	németek	
15.	örmények	
16.	romák	
17.	románok	
18.	rutének	
19.	szerbek	
20.	szlovákok	
21.	ukránok	
22.	dánok	5. Németország
23.	szorbok	
24.	magyarok	6. Szlovénia
25.	olaszok	

Bibliográfia

Constitution of Belgium, The. [<http://fed-parl.be/constitution-uk.html>], 2005.04.20.

Greenland Home Rule Act, Danish Act No.577 of 29 November 1978. In Hurst Hannum (szerk.): Documents on Autonomy and Minority Rigths. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993, 213.o.

Home Rule Act of the Faroe Islands [<http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp?o=71&n=1&h=7&d=1037&s=2&str=stor>], 2005.

Government of Wales Act 1998 (c. 38). [<http://www.legislation.hmso.gov.uk/acts/acts1998/19980038.htm>], 2004.10.23.

Scotland Act [<http://www.legislation.hmso.gov.uk/acts/acts1998/19980038.htm>]

Modified text of the Constitution of the „Trentino – Alto Adige” Region and the Provinces of Trento and Bolzano. In Hurst Hannum (szerk.): Documents on Autonomy and Minority Rigths. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993.

Autonomy Statute of the Basque Country. In Hurst Hannum (szerk.): Documents on Autonomy and Minority Rigths. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993.

La Collectivité Territoriale de Corse. [<http://www.corse.pref.gouv.fr/scripts/display.asp?P=COloi91legis>], 2004.

Önkormányzati törvény Aland számára. In Bárdi Nándor – Dippold Péter (szerk.): Az Aland-szigetek önkormányzata. Teleki László Alapítvány Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, Budapest, 1994, 24-54.o.

The Law on Cultural Autonomy for National Minorities. [http://www.einst.ee/factsheets/cult_auton.htm], 2004.08.23.

Law on Self-governing Ethnic Communities 5. October 1994. [http://www.minelres.lv/NationalLegislation/Slovenia.html], 2004.

Aland in Brief [http://www.aland.ax/alandinbrief/fakta.htm], 2007. 02. 20.

Baán László: A helyi önkormányzatok. In Gyurgyák János (szerk.): *Mi a politika? Bevezetés a politika világába*. Osiris, Budapest, 1996, 123-146. o.

Bakk Miklós: A németországi szorb népcsoport jogai. In: *Magyar Kisebbség* 1996/1–2. szám. [http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=3&cikk=m960122.html].

Bódi Ferenc: *A települési önkormányzatok érdekérvényesítése a területpolitikában*. Ph.D. értekezés, Budapest, 2001, pdf formátum.

Brunner, Georg – Küpper, Herbert: European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In Kinga Gál (ed.): *Minority Governance in Europe*. Local Government and Public Service Reform Initiative, Budapest, 2002.

Csapó I. József: *Autonómiák és autonómiatörekvések*. Szerző kiadása, h. n., 2003.

Departments of France [http://www.statoids.com/ufr.html], 2007. 02. 20.

Euskal Herria, the Basques' Homeland [http://www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-7832/en/contenidos/informacion/presentacion_pais/en_437/indice_i.html], 2007. 02. 20.

Gerencsér Balázs – Juhász Albin: *A kisebbségi autonómia*. Budapest, 2001, pdf formátum.

Gross, Andreas: *Positive Experiences of Autonomous Regions as Inspiration Source for Conflict Resolution in Europe*.

Győri Szabó Róbert: *Nemzet és kisebbség, autonómia és regionalizmus Európában*. Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2004.

Hannum, Hurst (ed): *Documents on Autonomy and Minority Rights*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht–Boston–London,

1993.

Hannum, Hurst: *Autonomy, Sovereignty and Self-Determination. The Accomodation of Conflicting Rights*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, é. n.

Heintze, Hans-Joachim: On the Legal Understanding of Autonomy. In: Markku Suksi (ed.): *Autonomy: Applications and Implications*. Kluwer Law International, London–Hága–Boston, 1998.

History of Ideas. [<http://etext.lib.virginia.edu/DicHist/alpha/.html>], 2004.10.23.

Houten, Pieter van – Wolff, Stefan: *The International Politics of Autonomy Regimes. A Research Proposal*. Prepared for presentation at the 9th meeting of the Laboratory in Comparative Ethnic Processes (LiCEP) University of Wisconsin – Madison 7–9 May, 2004 [http://www.yale.edu/ycias/ocvprogram/LiCEP_9_-_PvH.pdf], 2004.11. A szerzők a hivatkozások mellőzését kérik.

Kardos József – Simándi Irén (szerk.): *Európai politikai rendszerek*. Osiris Kézikönyvek, Osiris Kiadó, Budapest, 2002.

Key Figures about Greenland [<http://www.statgreen.gl/english/index.html>], 2007.02.22.

Languages of Germany [http://www.ethnologue.com/show_country.asp?name=DE], 2007. 02. 20.

Melissa Magliana: The Autonomous Province of South Tyrol: A Model of Self-Governance? Europäische Akademie Bozen, Arbeitsheft Nr. 20, 2000, 166. o.

Microsoft Encarta. Microsoft Corporation, 2004, DVD.

Nemzetiség [<http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl05/load05.html>], 2007. 02. 20.

Pan, Christoph – Pfeil, Beate Sibylle: *National Minorities in Europe. Handbook*. Braumüller, Wien, 2003.

Population by Ethnic Group [<http://www.statswales.wales.gov.uk/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=3091>], 2007. 02. 22.

Scotland in Short [<http://www.scottishexecutive.gov.uk/Resource/Doc/923/0010669.pdf>], 2007. 02. 20.

Scots (Lallans) [http://www.eurominority.org/version/eng/minority-detail.asp?id_pays=45&id_minorites=uk-scot2], 2007. 02. 22.

South Tyrol in figures 2006 [http://www.provincia.bz.it/downloads/Siz_2006-eng.pdf], 2007. 01. 25.

Statistical Yearbook of Catalonia [<http://www.idescat.net/cat>

/idescat/publicacions/anuari/aec_xls/cap15.xls], 2007. 02. 23.

Suksi, Markku: On the Entrenchment of Autonomy. In: Markku Suksi (ed.): *Autonomy: Applications and Implications*. Kluwer Law International, London-Hága-Boston, 1998.

Territory [<http://www.gencat.net/catalunya/eng/territori.htm>], 2007. 02. 23.

The German-speaking Community. [http://www.dglive.be/EN/Desktopdefault.aspx/tabid-1263/2264_read-27181/], 2007.01.22

The Population of Scotland [<http://www.gro-scotland.gov.uk/statistics/library/mid-2005-population-estimates/pop-of-scotland.html>], 2007. 02. 22.

The World Factbook 2007. CIA, 2007, letölthető digitális változat.

Welsh (United Kingdom) [<http://korea.uoc.es/in3/euromosaic/web/homean/index1.html>], 2007. 02. 20.

Wiberg, Matti: Political Autonomy: Ambiguities and Clarifications. In: Markku Suksi (szerk.): *Autonomy: Applications and Implications*. Kluwer Law International, London-Hága-Boston, 1998.

World Directory of Minorities. Minority Rights Group International, h. n.